

Grzegorz Menet

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

OPROCENTOWANIE POŻYCZKI WENĄTRZKORPORACYJNEJ JAKO CENA TRANSFEROWA

Streszczenie: Korporacje transnarodowe dokonują „przesuwania dochodów”, narzucając przy udzielaniu pożyczek wewnątrz korporacji stopy procentowe odbiegające istotnie od wartości rynkowych. Pożyczki udzielane pomiędzy podmiotami powiązаныmi podlegają regulacjom przepisów podatkowych dotyczących cen transferowych w zakresie poziomu rynkowego przyjętego oprocentowania lub prowizji. Artykuł zawiera przykładową analizę oprocentowania w transakcji pożyczki, w której zastosowano do weryfikacji wartości rynkowej oprocentowania metodę porównywalnej ceny niekontrolowanej w wariancie porównania zewnętrznego.

Słowa kluczowe: cena transferowa, zasada rynkowości ceny, pożyczka wewnątrz korporacji, metoda porównywalnej ceny niekontrolowanej, porównanie zewnętrzne.

1. Wstęp

Korporacje transnarodowe wykorzystują ceny transferowe do minimalizacji obciążeń podatkowych, opierając się na zróżnicowanym poziomie stóp podatkowych w poszczególnych krajach. Również krajowe grupy kapitałowe mogą w tym celu wykorzystywać ceny transferowe, jeśli w danym kraju występują ulgi i przywileje podatkowe. Optymalizacja obciążeń podatkowych stanowi dla 75% badanych grup kapitałowych w Polsce ważny i bardzo ważny czynnik, wpływający na ustalanie cen transferowych [3, s. 13]. Alokowanie dochodów do opodatkowania w ramach korporacji w podmiotach zależnych, znajdujących się w krajach o niskich obciążeniach podatkowych, nazywa się „przesuwaniem dochodów” (*income shifting*). Głównym powodem zainteresowania problematyką cen transferowych organów skarbowych jest ochrona dochodów podatkowych państwa przez zapobieganie nieuprawnionym transferom dochodów pomiędzy jednostkami powiązаныmi, działającymi w ramach korporacji transnarodowej.

Korporacje transnarodowe dokonują „przesuwania dochodów”, zaniżając lub zawyżając wartości transferowanych surowców, półproduktów lub wyrobów gotowych, zawyżając ceny transferowe usług i wartości niematerialnych, rozliczając ponoszone przez centralę grupy koszty ogólne na poszczególne filie w sposób wy-

korzystający różnice w opodatkowaniu dochodów w poszczególnych krajach lub narzucając przy udzielaniu pożyczek wewnątrz korporacji stopy procentowe odbiegające istotnie od rynkowych [5, s. 96].

Celem artykułu jest omówienie tematyki cen transferowych w aspekcie transakcji finansowania działalności w ramach korporacji międzynarodowych w formie pożyczki. Krótka charakterystyka pojęcia ceny transferowej oraz osób prawnych jako podmiotów powiązanych poprzedza opis transakcji finansowych zawieranych w ramach korporacji transnarodowych. Następnie autor wskazuje polskie przepisy podatkowe obowiązujące w zakresie sprawdzenia rynkowego poziomu wynagrodzenia z tytułu transakcji pożyczki. Główną część artykułu stanowi przykładowa analiza rynkowości przyjętego oprocentowania pożyczki udzielonej przez spółkę macierzystą spółce powiązanej w ramach korporacji transnarodowej.

2. Cena transferowa i podmioty powiązane

Cena transferowa¹ definiowana jest jako cena towarów, usług i wartości niematerialnych oraz honorariów stosowanych w transakcjach między podmiotami powiązаныmi i różniących się od cen wynegocjowanych na wolnym rynku, zawartych w warunkach porównywalnych przez podmioty nie będące podmiotami powiązаныmi [10, s. 11]. Ceną transferową w transakcjach dotyczących finansowania działalności pomiędzy podmiotami powiązаныmi jest wynagrodzenie z tytułu udzielonej pożyczki lub kredytu kupieckiego [11, s. 53].

Spółki powiązane w stosunkach krajowych oraz międzynarodowych definiują obowiązujące w Polsce przepisy podatkowe dotyczące osób prawnych [12, art. 11], które jako podmioty powiązane określają osoby prawne mające miejsce zamieszkania albo siedzibę za granicą, biorące pośrednio lub bezpośrednio udział w zarządzaniu podmiotem krajowym lub w jego kontroli, albo posiadające udział w kapitale tego podmiotu. Za posiadanie udziału w kapitale przyjmuje się, że jeden z podmiotów bezpośrednio lub pośrednio posiada udział nie mniejszy niż 5%. Ustawa o rachunkowości [13, art. 3, ust. 1, pkt 43] definiuje jednostki powiązane, za które uważa się jednostkę dominującą, znaczącego inwestora, jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone oraz jednostki znajdujące się pod wspólną kontrolą oraz współnika jednostki współzależnej. Kodeks Spółek Handlowych [14, art. 4, par. 1, pkt 5] określa spółkę kapitałową jako podmiot powiązany, w którym inna spółka dysponuje bezpośrednio lub pośrednio co najmniej 20% głosów na zgromadzeniu wspólników lub posiada co najmniej 20% udziałów w innej spółce kapitałowej. Definicję podmiotów powiązanych zawiera również modelowa konwencja podatkowa OECD [6, art. 9, ust. 1], w myśl której dwa przedsiębiorstwa są powiązane, jeżeli jedno z nich bierze udział bezpośrednio lub pośrednio w zarządzaniu, kontroli lub

¹ Termin „ceny transferowe” w języku polskim wywodzi się od angielskiego odpowiednika *transfer pricing* [11, s. 9].

kapitale drugiego albo te same osoby bezpośrednio lub pośrednio biorą udział w zarządzaniu, kontroli lub kapitale obu przedsiębiorstw.

3. Transakcje finansowe pomiędzy podmiotami powiązаныmi

Transakcje finansowe pomiędzy podmiotami powiązаныmi obejmują udzielanie pożyczek lub kredytu kupieckiego. Zazwyczaj w roli pożyczkodawcy występuje podmiot macierzysty lub podmiot wyspecjalizowany, wyodrębniony w strukturach korporacji ponadnarodowych, zajmujący się operacjami finansowymi korporacji. Internalizacja transakcji finansowych przynosi liczne korzyści, w tym minimalizuje łączne koszty finansowania działalności oraz koszty operacji finansowych. Ponadto pozwala uniknąć czasochłonnej czynności związanych z pozyskiwaniem kredytu bankowego, obejmujących m.in. opracowywanie biznesplanów, informacji o wiarygodności kredytowej oraz negocjacji z bankiem. Do ważniejszych korzyści należy także redukcja ryzyka związanego z finansowaniem działalności ze źródeł zewnętrznych [5, s. 119].

Ze względu na kryterium zapotrzebowania przedsiębiorstwa na środki finansowe transakcje finansowe można podzielić na: finansowanie krótkoterminowego zapotrzebowania na środki finansowe przedsiębiorstwa oraz finansowanie długoterminowych potrzeb kapitałowych. Z pierwszym z wymienionych przypadków mamy najczęściej do czynienia na etapie tworzenia nowej spółki lub szybkiej ekspansji jej działalności. Rodzi to potrzebę sfinansowania przez podmiot macierzysty kapitału obrotowego, co może być realizowane poprzez system rozliczeń należności i zobowiązań w transakcjach handlowych, dopłaty do kapitału, udzielenie pożyczki lub gwarancji, *cash pooling* oraz partycypację w określonych kosztach związanych z finansowaniem projektów w ramach badań i rozwoju [5, s. 207]. Drugi przypadek finansowania długoterminowych potrzeb kapitałowych może być realizowany przez podwyższenie kapitału, pożyczki lub kredyty długoterminowe, emisję dłużnych papierów wartościowych, leasing lub inne techniki finansowania [7, s. 10].

Z punktu widzenia niniejszego artykułu interesujące są zarówno krótko-, jak i długoterminowe pożyczki lub kredyty. Pożyczki są najprostszą i najbardziej popularną formą finansowania działalności pomiędzy podmiotami powiązаныmi. Ich oprocentowanie powinno być wyznaczone na poziomie rynkowym. Dla podmiotu zależnego zapłacone odsetki są kosztem uzyskania przychodu, pod warunkiem uzasadnienia ich rynkowego poziomu².

Transakcje związane z finansowaniem działalności gospodarczej zachodzącej pomiędzy podmiotami powiązаныmi podlegają ocenie w ramach polskich przepisów podatkowych, opartych na regulacjach OECD dotyczących cen transferowych [16]. Cena transferowa, którą jest wartość odsetek lub prowizji, powinna zostać ustalo-

² W przypadku zaciągania pożyczki od podmiotu powiązanego należy uwzględnić przepisy dotyczące płytkiej kapitalizacji, których omówienie nie mieści się w zakresie tematu niniejszego artykułu.

na zgodnie ze standardem, zwanym w literaturze przedmiotu zasadą „wyciągniętej ręki” [15, s. 59]. Według tej zasady wynagrodzenie w formie odsetek lub prowizji od udzielonej pożyczki, określone przez podmioty powiązane w transakcjach finansowych, powinno odzwierciedlać wartości rynkowe.

Zasada „wyciągniętej ręki” wyrażona jest w *Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 10 października 1997 r. w sprawie sposobu i trybu określania dochodów podatników w drodze oszacowania cen w transakcjach dokonywanych przez tych podatników* [8, par. 15, ust. 1] oraz powtórzona w *Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 10 września 2009 r. w sprawie sposobu i trybu określania dochodów osób prawnych w drodze oszacowania oraz sposobu i trybu eliminowania podwójnego opodatkowania osób prawnych w przypadku korekty zysków podmiotów powiązanych* [9, par. 21, ust. 1]. Według powyższych przepisów, jeżeli podatnik udzieli podmiotowi powiązanemu z nim pożyczki (kredytu) lub otrzyma taką pożyczkę (kredyt) niezależnie od ich celu i przeznaczenia, albo też udzieli (lub otrzyma) w jakiegokolwiek postaci gwarancji lub poręczenia, ceną rynkową za taką usługę są odsetki lub prowizja, jakie uzgodniłyby za taką usługę, świadczoną w porównywalnych warunkach, podmioty niezależne.

Powyższy przepis obliuguje podmioty powiązane, które dokonują między sobą transakcji finansowych, do przeprowadzania ich na takich samych zasadach wolnorynkowych, jakie ustaliłyby pomiędzy sobą podmioty niezależne. Należy uwzględnić warunki transakcji mogące wpływać na ich porównywalność w sposób istotny oraz w przypadku ich wystąpienia dokonać niezbędnych korekt [15, s. 69]. Celem takiego podejścia w obowiązujących przepisach podatkowych jest traktowanie każdego podmiotu powiązanego jak podmiotu niezależnego. Zasada „wyciągniętej ręki” ogranicza skutki działań podmiotów powiązanych, umożliwiając jednocześnie organom skarbowym skuteczną egzekucję zobowiązań podatkowych.

4. Zasady weryfikacji rynkowości oprocentowania w transakcji pożyczki

Obowiązujące w Polsce przepisy podatkowe są skierowane do organów skarbowych i nie nakładają na podatnika obowiązku ustalania cen transferowych zgodnie z wymienionymi w nich zasadami. Określenie cen transferowych przez podatnika metodami ustawowymi jest dobrowolne, chociaż ich zastosowanie zmniejsza ryzyko zakwestionowania realizowanych transakcji powiązanych podczas ewentualnej kontroli organów skarbowych [1, s. 95].

Kontrolując transakcję pożyczki, organ podatkowy określa wartość rynkową oprocentowania na podstawie wysokości najniższych odsetek, jakie dany podmiot musiałby zapłacić podmiotowi niezależnemu za uzyskanie kredytu (pożyczki) na podobny okres w porównywalnych warunkach [8, par. 15, ust. 2]. Organ podatkowy nie powinien poprzestać wyłącznie na badaniu stopy procentowej. Określając wartość rynkową odsetek, należy rozpatrywać łącznie wszystkie istotne ekonomicznie okoliczności związane z transakcją finansowania [8, par. 15, ust. 3], w tym:

- kwotę pożyczki (kredytu) i okres, na który została zaciągnięta,
- charakter podmiotu wewnętrznego i cel pożyczki (kredytu),
- ryzyko po obu stronach transakcji i zabezpieczenie pożyczki (kredytu) z uwzględnieniem jej charakterystyki,
- walutę pożyczki (kredytu), ryzyko walutowe oraz koszty zabezpieczenia lub ograniczenia ryzyka zmian kursów walut,
- wysokość prowizji.

Zdaniem P. Kabalskiego [5, s. 120] w ocenie należy ponadto uwzględnić takie zagadnienia, jak: procedurę zawarcia umowy oraz warunki udzielenia pożyczki, w tym wymagania dokumentacyjne, badanie wiarygodności kredytowej, sporządzenie biznesplanu.

Różnice w powyższych okolicznościach pomiędzy transakcją kontrolowaną a będącą punktem odniesienia transakcją rynkową mogą uzasadniać odmienny od rynkowego poziom odsetek. Biorąc pod uwagę mniejsze ryzyko, brak zabezpieczeń spłaty lub uniknięcie czasochłonnej procedury bankowej, pożyczkobiorca może zaakceptować wyższy od rynkowego poziom oprocentowania pożyczki. Niższy od rynkowego poziom odsetek może być podyktowany przyjętą strategią korporacji, polegającą na wsparciu nowo utworzonych, rozwijających się lub będących w stagnacji spółek. Pomimo powszechnej dostępności informacji o porównywalnych transakcjach niekontrolowanych ustalenie godziwych cen transferowych w przypadku transakcji finansowych może być bardzo trudne, ponieważ warunki transakcji wewnętrznych mogą się znacznie różnić od rynkowych [5, s. 121].

Organ podatkowy może badać, czy niezależny podmiot byłby w ogóle skłonny udostępnić środki pożyczkobiorcy na jakichkolwiek warunkach. Chodzi o odpowiedź na pytanie, czy racjonalnie działające podmioty zawarłyby taką transakcję na warunkach, jakie ustaliły podmioty powiązane.

W przypadku usług finansowych świadczonych pomiędzy podmiotami powiązanymi należy sprawdzić, czy sytuacja pożyczkobiorcy uzasadnia zaciągnięcie pożyczki, czy stanowi formę ukrytego transferu zysku za granicę [7, s. 9]. Za ukrytą wypłatę zysku lub ukryte wniesienie kapitału uznaje się sytuację, w której z góry nie można było liczyć na to, że pożyczona kwota w ogóle zostanie spłacona. Także w przypadku, gdy jedynie taka forma dofinansowania jest możliwa z przyczyn prawnych lub ekonomicznych, albo jeżeli w sposób oczywisty została nadużyta swoboda kształtowania umowy zobowiązaniowej [15, s. 211].

Przy zawarciu umowy pożyczki podatnik powinien rozważyć celowość jej zawarcia. Istotne jest porównanie kosztu odsetek z potencjalnymi korzyściami z oczekiwanego przychodu, uzyskanego w związku z zaciągnięciem pożyczki. W przypadku kredytów celowych nie ma zwykle problemu z takim porównaniem. Jednak w przypadku pożyczek na bieżące potrzeby finansowania działalności podatnik winien udokumentować, na jakie wydatki zostaną przeznaczone środki pochodzące z umowy pożyczki zawartej z podmiotem powiązanym.

W celu ustalenia rynkowego poziomu marż rekomendowane jest zastosowanie jednej z metod wymienionych w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych [12, art. 11, ust. 2] i szczegółowo opisanych w rozporządzeniu ministra finansów z 10 października 1997 r. [8] oraz w aktualizującym je rozporządzeniu z 10 września 2009 r. [9].

Przywołane powyżej przepisy podatkowe wymieniają następujące metody weryfikowania rynkowości cen w transakcjach pomiędzy podmiotami powiązаныmi, do których zastosowania zobowiązane są organy podatkowe w przypadku określania dochodów podatników w drodze oszacowania. Należą do nich:

1. metoda porównywalnej ceny niekontrolowanej;
2. metoda ceny odprzedaży;
3. metoda rozsądnej marży („koszt plus”);
4. metody zysku transakcyjnego, w tym:
 - metoda podziału zysku,
 - metoda marży transakcyjnej netto.

Zgodnie z ustawą o podatku dochodowym od osób prawnych [12, art. 11, ust. 2] dochody w transakcjach określa się w drodze oszacowania, stosując następujące metody transakcyjne: porównywalnej ceny niekontrolowanej, ceny odprzedaży, rozsądnej marży („koszt plus”). Jeśli nie można zastosować metod transakcyjnych, ustawa nakazuje [12, art. 11, ust. 3] zastosowanie jednej z metod zysku transakcyjnego, czyli metody podziału zysku lub metody marży transakcyjnej netto.

Na podstawie przytoczonych przepisów widać wyraźnie, że ustawodawca sugeruje kolejność metod, w jakiej powinny one zostać zastosowane. Nakłada tym samym na organy podatkowe obowiązek zastosowania wymienionych metod transakcyjnych, a w przypadku niemożliwości ich użycia zobowiązuje je do podania przyczyn ich pominięcia oraz uzasadnienia wyboru przyjętej metody szacowania dochodu. Jeśli podatnik określił wartość rynkową przedmiotu transakcji przy zastosowaniu jednej z trzech metod transakcyjnych oraz udostępnił niezbędną do przeprowadzenia kontroli, rzetelną i nie budzącą uzasadnionych wątpliwości dokumentację, organy podatkowe przy określaniu wartości rynkowej transakcji zobowiązane są zastosować wybraną przez podatnika metodę wyceny. Wyjątek stanowi sytuacja, gdy – wzięwszy pod uwagę obowiązujące przepisy i zebrane informacje – inna metoda byłaby w oczywisty sposób bardziej uzasadniona [2, s. 63].

Zgodnie z rozporządzeniem ministra finansów z 10 października 1997 r. [8, par. 4, ust. 4] i rozporządzeniem z 10 września 2009 r. [9, par. 12, ust. 3] w pierwszej kolejności należy stosować metodę porównywalnej ceny niekontrolowanej, chyba że zastosowanie innej metody pozwoli ustalić ceny w transakcjach kontrolowanych na poziomie bardziej zbliżonym do wartości rynkowej przedmiotu transakcji.

Metoda porównywalnej ceny niekontrolowanej polega na porównaniu ceny ustalonej w transakcjach między podmiotami powiązаныmi z ceną stosowaną w porównywalnych transakcjach przez podmioty niezależne [8, par. 4, ust. 1; 9, par. 12, ust. 1]. A zatem metoda ta może być stosowana tylko pod warunkiem zidentyfiko-

wania odpowiedniej transakcji porównywalnej między podatnikiem i podmiotem niepowiązanym (tzw. porównanie wewnętrzne) lub porównywalnej transakcji pomiędzy podmiotami niepowiązanymi (tzw. porównanie zewnętrzne) [8, par. 4, ust. 2; 9, par. 12, ust. 2].

Przy ocenie porównywalności danej transakcji należy wziąć pod uwagę wszystkie kryteria porównywalności, zwłaszcza charakterystykę przedmiotu transakcji³. Jeśli między transakcją badaną i porównywalną transakcją niekontrolowaną nie występują różnice, które mogłyby w sposób istotny wpłynąć na cenę w takiej transakcji na rynku, lub można dokonać racjonalnie dokładnych korekt eliminujących istotne efekty takich różnic, metoda porównywalnej ceny niekontrolowanej będzie najbardziej bezpośrednim i wiarygodnym wskaźnikiem rynkowej ceny w transakcji badanej [8, par. 4, ust. 3].

Gdy dokonanie korekt nie jest możliwe lub jeśli między transakcją badaną a porównywalną transakcją niekontrolowaną występują istotne różnice, wiarygodność metody porównywalnej ceny niekontrolowanej będzie ograniczona.

5. Zastosowanie metody porównywalnej ceny niekontrolowanej do weryfikacji rynkowego poziomu oprocentowania pożyczki na przykładzie spółek powiązanych w ramach korporacji

W celu sfinansowania bieżącej działalności operacyjnej polska spółka „córka”, zwana w dalszej części artykułu pożyczkobiorcą, zaciągnęła pożyczkę w wysokości 1 000 000 euro od podmiotu powiązanego, niemieckiej spółki macierzystej, zwanej dalej pożyczkodawcą. W związku z tym, w świetle przywołanych powyżej przepisów [8; 9; 12], wynagrodzenie z tytułu udzielonej pożyczki (marża) powinno zostać ustalone zgodnie z zasadami rynkowymi.

W badanym okresie 2007-2009 pożyczkobiorca pozostawał dłużnikiem pożyczkodawcy. Zgodnie bowiem z zapisami umowy pożyczki z 30 września 2006 r. moment spłaty kapitału został wyznaczony na 30 września 2008 r., a następnie na mocy aneksu zawartego 30 września 2008 r. był przedłużony do dnia 30 września 2010 r. Oprocentowanie pożyczki było naliczane kwartalnie na podstawie stałej stopy procentowej, która wynosiła od 4,5% do 4,8% w różnych okresach obowiązywania umowy⁴.

Zgodnie z opisanym w niniejszym artykule sposobem szacowania cen transferowych metoda porównywalnej ceny niekontrolowanej jest najbardziej wiarygodną metodą weryfikacji ceny rynkowej w transakcji między podmiotami powiązanymi.

³ Kryteria porównywalności, które należy uwzględnić w odniesieniu do transakcji pożyczki, zostały wymienione w pierwszej części artykułu.

⁴ Oprocentowanie pożyczki kształtowało się następująco:

- od 30.09.2006 do 30.09.2008 – 4,5%,
- od 1.10.2008 do 30.09.2010 – 4,8%.

Jak wspomniano, metoda ta może być oparta na tzw. porównaniu wewnętrznym lub porównaniu zewnętrznym. Ponieważ pożyczkobiorca nie zaciągał umów pożyczek o porównywalnych kryteriach od podmiotów niepowiązanych, brak jest możliwości zastosowania tej metody w wariancie porównania wewnętrznego. Zdecydowano zatem o ustaleniu wysokości marż w oparciu o metodologię porównywalnej ceny niekontrolowanej w wariancie porównania zewnętrznego na podstawie danych dotyczących kształtowania się marż w porównywalnych transakcjach przy wykorzystaniu bazy *Loan Connector*⁵, która stanowi zintegrowane narzędzie do uzyskiwania informacji na temat transakcji pożyczek zawieranych przez podmioty gospodarcze na całym świecie. Jedną z funkcjonalności tej bazy jest opcja *Deal Scan*, która umożliwia wyszukiwanie zasobów bazy według kryteriów zdefiniowanych przez użytkownika.

Podstawowym celem wyszukiwania była identyfikacja poziomu marż stosowanych przez podmioty niepowiązane w zawieranych przez te podmioty transakcjach pożyczek, które racjonalnie można uznać za porównywalne do transakcji badanej. Identyfikacja transakcji porównywalnych została przeprowadzona na zlecenie pożyczkobiorcy przez firmę Ernst & Young we wrześniu 2010 r.⁶

Przy ustalaniu porównywalności transakcji między podmiotami powiązanimi i transakcji z udziałem podmiotów niezależnych należy wziąć pod uwagę wszystkie cechy transakcji, które mogą mieć wpływ na jej wartość rynkową⁷. W omawianym przypadku do analizy porównawczej zaakceptowano pożyczki udzielone w euro, co wynika z faktu, iż pożyczka, będąca przedmiotem niniejszej analizy, została udzielona w tej walucie. Ponieważ warunki panujące w Europie Środkowo-Wschodniej, w tym w Polsce, w zakresie udzielania pożyczek bądź alternatywnego lokowania kapitału mogą się różnić od warunków panujących w innych regionach geograficznych, a ewentualne różnice mogą wpływać na oferowane oprocentowanie pożyczek, w analizie porównawczej uwzględniono umowy z regionu geograficznego pożyczkobiorcy.

W bazie danych *Loan Connector* brak jest możliwości zastosowania kryterium charakteru i celu pożyczki uwzględniającego finansowanie bieżącej działalności operacyjnej.

Pożyczka, którą pożyczkobiorca otrzymał od pożyczkodawcy jako podmiotu powiązanego, została udzielona z zabezpieczeniem w formie cesji globalnej roszczeń pożyczkobiorcy wobec podmiotów trzecich. W związku z tym do analizy porównawczej zaakceptowano pożyczki zabezpieczone. Z uwagi na brak informacji dotyczących części wyselekcjonowanych pożyczek do analizy porównawczej nie wprowadzono kryterium wysokości prowizji.

⁵ <http://www.loanconnector.com>.

⁶ Metodologia została przedstawiona na podstawie: [4]. Autor artykułu posiada zgodę na wykorzystanie fragmentów badania w niniejszej publikacji.

⁷ Do kryteriów porównywalności dla transakcji pożyczek nawiązano szczegółowo w pierwszej części artykułu.

Ze względu na fakt przeprowadzania analizy od strony pożyczkobiorcy, jako spółki polskiej, badanie rozpoczęto na rynku polskim. W ramach pierwszego etapu dokonano selekcji potencjalnie porównywalnych transakcji z wykorzystaniem bazy *Loan Connector*, przy użyciu kryteriów selekcji podanych w tabeli 1. Wynikiem opisanego powyżej badania była identyfikacja dwóch umów pożyczek, dla których nie były dostępne dane finansowe o zastosowanej marży.

W związku z niemożnością identyfikacji umów zawartych na polskim rynku zdecydowano o przeprowadzeniu drugiego etapu wyszukiwania, rozszerzającego kryterium geograficzne na rynki o warunkach zbliżonych do panujących w Polsce, czyli na kraje Europy Środkowo-Wschodniej wraz z Rosją.

Tabela 1. Kryteria selekcji w bazie *Loan Connector* w pierwszym i drugim etapie wyszukiwania

Kryteria selekcji	Zidentyfikowane w 1. etapie	Zidentyfikowane w 2. etapie
Zasięg geograficzny	umowy zawarte na rynku polskim	umowy zawarte przez podmioty z regionu Europy Wschodniej wraz z Rosją
Data zawarcia umowy	umowy zawarte w okresie od 1.01.2007 do 31.12.2009 r.	umowy zawarte w okresie od 1.01.2007 do 31.12.2009 r., z okresem spłaty od 6 do 24 miesięcy
Waluta pożyczki	umowy pożyczek zawartych w euro	umowy pożyczek zawartych w euro
Zabezpieczenie	pożyczki udzielone z zabezpieczeniem	pożyczki udzielone z zabezpieczeniem

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [4].

Wyniki badania w drugim etapie według kryteriów podanych w tabeli 1. zostały zaprezentowane w tabeli 2. Dane finansowe, w tym poziom zastosowanej marży, dostępny był dla 15 obserwacji. We wszystkich wyselekcjonowanych umowach oprocentowanie kalkulowane było jako stopa bazowa powiększona o odpowiednią liczbę punktów bazowych z tytułu marży. Z uwagi na ustalone w analizowanej transakcji stałe oprocentowanie w analizie finansowej uwzględniono łączne oprocentowanie porównywalnych pożyczek, stanowiące sumę stopy bazowej oraz marży⁸. Z braku informacji na temat okresu stosowanych stóp bazowych oraz ze względu na to, że w analizowanej pożyczce odsetki naliczane są kwartalnie, do celów analizy przyjęto odpowiednie 3-miesięczne stopy EURIBOR.

W przypadku braku porównywalnych podmiotów na polskim rynku dopuszczalne jest badanie na podstawie danych z rynków europejskich, przy uwzględnieniu specyfiki poszczególnych rynków oraz etapów ich rozwoju. Należy mieć na uwadze,

⁸ W celu zwiększenia porównywalności oprocentowania stałego w badanej transakcji umowy pożyczki można przeliczyć oprocentowanie zmiennej transakcji porównywalnych na oprocentowanie stałe poprzez zastosowanie indeksu IRS wykorzystywanego w bazie REUTERS do konwersji stopy EURIBOR. Zakres tak szczegółowej analizy przekraczałby jednak ramy niniejszej publikacji.

że analiza danych porównywalnych jest tylko pewnym przybliżeniem warunków, jakie ustaliłyby między sobą podmioty niezależne. Dlatego rezultatem analizy porównywalności jest zawsze określony zakres wyników, uzyskiwany przy wykorzystaniu narzędzi statystycznych do analizy danych [15, s. 71].

Tabela 2. Umowy zidentyfikowane w bazie *Loan Connector* w drugim etapie wyszukiwania

Lp.	Pożyczkobiorca	Kraj	Data umowy	Stopa bazowa	Poziom stopy bazowej 3M w %	Marża w punktach bazowych	Łączne oprocentowanie w %
1	Alternatifbank AS	Turcja	9.04.2009	EURIBOR	1,45	175,00	3,20
2	Alternatifbank AS	Turcja	9.04.2009	LIB	1,43	175,00	3,18
3	Bank Center-Invest	Rosja	13.10.2008	LIB	5,30	220,00	7,50
4	Bank Center-Invest	Rosja	13.10.2008	LIB	5,30	220,00	7,50
5	Turkiye Garanti Bankasi AS	Turcja	8.05.2008	LIB	4,85	67,50	5,53
6	Tutunska Banka AD	Macedonia	18.12.2007	LIB	4,85	75,00	5,60
7	Turk Ekonomi Bankasi AS [TEB]	Turcja	14.11.2007	EURIBOR	4,58	55,00	5,13
8	AS Eesti Krediidipank [EKB] [Estonian Kredit Bank]	Estonia	27.09.2007	EURIBOR	4,79	70,00	5,49
9	AS Privatbank	Łotwa	13.09.2007	LIB	4,73	80,00	5,53
10	Akbank Turk AS	Turcja	20.08.2007	LIB	4,67	25,00	4,92
11	Kreditprombank OJSC	Ukraina	17.08.2007	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych
12	Pro-Hill Ingatlanfejlesztő és Vagyonkezelő Kft	Węgry	13.06.2007	EURIBOR	4,15	150,00	5,65
13	Pro-Hill Ingatlanfejlesztő és Vagyonkezelő Kft	Węgry	13.06.2007	EURIBOR	4,15	250,00	6,65
14	Turkiye Garanti Bankasi AS	Turcja	8.05.2007	LIB	4,05	47,50	4,53
15	Turkiye Ihracat Kredi Bankasi AS [Turk Eximbank]	Turcja	23.02.2007	EURIBOR	3,85	35,00	4,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [4].

W celu zwiększenia wiarygodności analizy policzono przedział międzykwartylny poziomu oprocentowania uzyskanego dla transakcji porównywalnych. Przedział

ten stanowi najbardziej prawdopodobny i reprezentatywny przedział marż w związku z faktem, że wartości skrajne są niereprezentatywne. W konsekwencji przedział międzykwartyłowy (czyli zakres wyników pomiędzy 25 a 75 percentylem) posłużył jako podstawa do wnioskowania w ramach niniejszego badania⁹.

Przedział międzykwartyłowy został wyliczony według następującej metody: najpierw wyznaczono przedział poprzez ułożenie w kolejności rosnącej średnich wskaźników (każdego typu) dla konkretnych transakcji porównywalnych, następnie w zależności od parzystej lub nieparzystej liczby obserwacji zastosowano odpowiednią formułę statystyczną¹⁰. Wyniki analizy porównawczej zostały przedstawione w tabeli 3.

Tabela 3. Kalkulacja przedziału międzykwartyłowego dla wyników marż i oprocentowania uzyskanych w ramach drugiego etapu wyszukiwania

Miara statystyczna	Marża	Oprocentowanie
Minimum	0,25%	3,18%
Pierwszy kwartył	0,51%	4,36%
Mediana	0,77%	5,51%
Trzeci kwartył	1,75%	5,63%
Maksimum	2,50%	7,50%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [4].

Dodatkowo, w związku z tym, że we wszystkich wyselekcjonowanych umowach oprocentowanie kalkulowane było jako stopa bazowa powiększona o odpowiednią liczbę punktów procentowych z tytułu marży, natomiast w analizowanej transakcji ustalono stałe oprocentowanie w wysokości 4,5%/4,8%, w celu umożliwienia porównania poziomów oprocentowania w transakcji badanej oraz zidentyfikowanych transakcjach porównywalnych, od stałego oprocentowania analizowanej pożyczki odjęto średnią wartość 3-miesięcznej stopy referencyjnej EURIBOR¹¹ za okres od 1 stycznia 2007 r. do 31 grudnia 2009 r., wynoszącej 3,52%. Uzyskane w ten sposób marże, w wysokości odpowiednio 0,98% (4,5%-3,52%) oraz 1,28% (4,8%-3,52%),

⁹ Kwartył dolny rozkładu normalnego jest taką wartością, że 25% jednostek badanego rozkładu posiada wartość nie większą niż wartość dolnego kwartyła, jednocześnie co najmniej 75% jednostek ma wartość nie mniejszą niż wartość dolnego kwartyła. Kwartył górny rozkładu normalnego jest taką wartością, że co najmniej 75% jednostek badanego rozkładu posiada wartość nie większą niż wartość górnego kwartyła, jednocześnie co najmniej 25% jednostek ma wartość nie mniejszą niż wartość górnego kwartyła. Mediana rozkładu normalnego jest taką wartością, że co najmniej 50% jednostek badanego rozkładu posiada wartość nie większą niż wartość mediany, jednocześnie co najmniej połowa jednostek ma wartość nie mniejszą niż wartość mediany.

¹⁰ Metoda ta zapewnia zwiększenie istotności statystycznej wyników w porównaniu ze standardową formułą arkusza kalkulacyjnego Excel, szczególnie w przypadku, gdy liczba obserwacji jest relatywnie niska.

¹¹ Wartość średnia EURIBOR ustalona na podstawie: <http://www.money.pl/pieniadze/depozyty/walutowearch>.

porównano z przedziałem międzykwartylowym skalkulowanym dla marż transakcji porównywalnych, przedstawionych w tabeli 3.

W wyniku drugiego etapu wyszukiwania, po odrzuceniu wartości skrajnych (czyli wartości pomiędzy minimum i dolnym kwartylem oraz pomiędzy górnym kwartylem i maksimum), ustalono, iż oprocentowania w transakcjach pożyczek porównywalnych z transakcjami zawieranymi przez pożyczkobiorcę mieszczą się w przedziale od 4,36% do 5,63%, przy medianie na poziomie 5,51%. W rezultacie poziom oprocentowania w dwóch analizowanych okresach, czyli pierwotnej umowy pożyczki oraz aneksu (4,5% i 4,8%), mieści się w wyznaczonym przedziale, a zatem można uznać, że został ustalony na poziomie rynkowym.

Jednocześnie dokonano porównania poziomów marż transakcji porównywalnych z umownie policzonymi marżami transakcji analizowanej. Ustalono, że marże w transakcjach pożyczek porównywalnych z transakcjami zawieranymi przez pożyczkobiorcę mieszczą się w przedziale od 0,51% do 1,75%, przy medianie na poziomie 0,77%. W konsekwencji poziom marży w dwóch analizowanych okresach (0,98% i 1,28%) mieści się w wyznaczonym przedziale, a zatem można uznać, że został ustalony na poziomie rynkowym.

5. Podsumowanie

Finansowanie działalności przedsiębiorstwa przez inny podmiot z nim powiązany podlega regulacjom przepisów podatkowych dotyczących cen transferowych, ponieważ wynagrodzenie w tych transakcjach, wynikające z przyjętego oprocentowania lub prowizji, powinno odzwierciedlać poziom rynkowy, jaki przyjęłyby pomiędzy sobą podmioty niezależne. Udzielanie pożyczek pomiędzy podmiotami powiązanimi wewnątrz korporacji według stóp procentowych odbiegających istotnie od wartości rynkowych prowadzi bowiem do „przesuwania dochodów” do krajów o niskich obciążeniach podatkowych, co powoduje minimalizację całkowitych obciążeń podatkowych dla korporacji oraz uszczuplenie wpływów z tytułu podatków w państwach o wyższych stopach podatkowych.

W niniejszym artykule zaprezentowano przykład weryfikacji wysokości oprocentowania i marży badanej transakcji pożyczki udzielonej przez niemiecką spółkę macierzystą polskiej spółce powiązanej. Zastosowano metodę porównywalnej ceny niekontrolowanej w wariantcie porównania zewnętrznego. W analizie wykorzystano dane dotyczące transakcji porównywalnych w latach 2007-2009 w Europie Wschodniej i Rosji. Ponieważ na rynku występuje wiele transakcji o zbliżonym charakterze, nie jest możliwe ustalenie jednej ceny rynkowej, a jedynie jej przedziału. W celu zwiększenia wiarygodności analizy policzono przedział międzykwartylowy poziomu oprocentowania uzyskanego dla transakcji porównywalnych, który posłużył jako podstawa do wnioskowania w ramach niniejszej analizy. Poddane weryfikacji oprocentowanie pożyczki oraz wyliczona marża znajdowały się w przedziale zidentyfikowanych porównywalnych wartości rynkowych.

Literatura

- [1] Barowicz M., *Ceny transferowe. Narzędzie optymalizacji podatkowej grupy kapitałowej*, Placet, Warszawa 2009.
- [2] Dmowski A., *Ceny transferowe*, Difin, Warszawa 2006.
- [3] Ernst & Young, *Ceny transferowe w Polsce*, Raport z badań 2004, Warszawa 2004.
- [4] Ernst & Young, *Raport z analizy porównawczej poziomu oprocentowania pożyczek sporządzony dla BADER Polska Sp. z o.o.*, Warszawa 2010.
- [5] Kabalski P., *Rachunkowość w zarządzaniu cenami transferowymi*, ODDK, Gdańsk 2001.
- [6] OECD, *Modelowa Konwencja w sprawie podatku od dochodu i majątku. Wersja skrócona*, Warszawa 2001.
- [7] O'Shaughnessy M. et al., *Ceny transferowe*, C.H. Beck, Warszawa 2003.
- [8] *Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 10 października 1997 r. w sprawie sposobu i trybu określania dochodów podatników w drodze oszacowania cen w transakcjach dokonywanych przez tych podatników*, DzU 1997, nr 128, poz. 833 z późn. zm.
- [9] *Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 10 września 2009 r. w sprawie sposobu i trybu określania dochodów osób prawnych w drodze oszacowania oraz sposobu i trybu eliminowania podwójnego opodatkowania osób prawnych w przypadku korekty zysków podmiotów powiązanych*, DzU 2009, nr 160, poz. 1268 z późn. zm.
- [10] Sojak S., *Ceny transferowe. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- [11] Szymański K.G., Pietrasik A., *Ceny transferowe. Istota – szacowanie cen – ryzyka podatkowe – dokumentacja podatkowa*, ODDK, Gdańsk 2003.
- [12] *Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku od osób prawnych*, DzU 2000, nr 54, poz. 654 z późn. zm.
- [13] *Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości*, DzU 2002, nr 76, poz. 694 z późn. zm.
- [14] *Ustawa z dnia 15 września 2000 r. kodeks spółek handlowych*, DzU 2000, nr 94, poz. 1037 z późn. zm.
- [15] Wyciślok J., *Ceny transferowe. Przedsiębiorstwa powiązane. Przerzucanie dochodów*, C.H. Beck, Warszawa 2006.
- [16] Wytoczne OECD w sprawie cen transferowych dla przedsiębiorstw wielonarodowych oraz administracji podatkowych z 1995 r., Raport Komitetu do Spraw Podatkowych OECD, Warszawa 2004.

INTRA CORPORATION LOAN INTEREST AS A TRANSFER PRICE

Summary: Transnational corporations perform the “income shifting” by imposing the interest rates for intra-corporation loans being significantly different from the market value. Loans given among related entities are subject to the transfer pricing tax regulations regarding the market range of agreed loan interest rate. This article contains an analysis example of the loans interest rate by employing the comparable uncontrolled price method in external comparison for verification of loan interest rate market value.

Key words: transfer price, principle of price marketability, intra-corporation loan, comparable uncontrolled price method, external comparison.